

Ulighed for alle – Ulighedsperspektiver i neoliberalismen fra 1930'erne til i dag

AF RASMUS SKOV ANDERSEN

SLAGMARK #74
SIDER: 97-118

I løbet af de seneste 30 år har store dele af den vestlige verden været vidne til en stadigt stigende økonomisk ulighed (Piketty, 2014).¹ Den stigende økonomiske ulighed sættes ofte i forbindelse med den politiske implementering af en særlig politisk ideologi: Neoliberalismen (Stedman Jones, 2015; Wade, 2013). Denne påstand er sjældent blevet underbygget af konkrete idéhistoriske undersøgelser af en neoliberal ulighedsdiskurs, og vi ved derfor stadig meget lidt om forskellige ulighedsperspektiver indenfor neoliberalismen. Formålet med denne artikel er derfor at afdække dele af de ideologiske forudsætninger for denne påstand gennem en idéhistorisk undersøgelse af neoliberale ulighedsperspektiver fra 1930'erne og frem til i dag. Mere specifikt undersøger artiklen en række centrale holdninger og brud inden for den neoliberale ideologi med fokus på, hvordan synet på ulighed gennemgik fundamentale ændringer i neoliberale miljøer i efterkrigstiden.

Med fokus på de mange forskellige forståelser af frihed, forholdet mellem stat og marked samt det fælles gode, der har været fremført af neoliberale tænkere, giver artiklen nye perspektiver på neoliberalismens mangesidede og ofte kontrastfyldte karakter. Dette neoliberale karakteristika er bl.a. beskrevet i Jackson (2010) og Peck (2009). Artiklen placerer desuden de forskellige ulighedsperspektiver i deres historiske kontekst og illustrerer, hvordan forskellige politiske, sociale og økonomiske udviklinger har været med til at facilitere et skifte i ulighedsdiskursen.

Undersøgelsen er delt ind i tre hovedperioder: (i) neoliberalismens tidlige peri-

ode, 1930-1945, (ii) neoliberalismens sene periode i efterkrigstiden, 1950-1980, og (iii) den nutidige neoliberalisme efter finanskrisen i 2007/08. Fokus er hovedsageligt på økonomer og jurister, der har været tilknyttet den såkaldte Chicago-skole (se indledningen til dette temanummer) fra 1930'erne og fremefter og dermed særligt på udviklinger indenfor en amerikansk kontekst.

Mere konkret er de udvalgte aktører alle en del af det, Dieter Plehwe og Philip Mirowski kalder det "neoliberale tankekollektiv" (Mirowski & Plehwe, 2009). Repræsentanterne for den tidlige periode er – udover Friedrich von Hayek – journalisten og debattøren Walter Lippmann samt økonomen Henry Simons. De centrale repræsentanter for efterkrigstidens neoliberalisme er de to nobelprisvindende økonomer, Milton Friedman og George Stigler. Friedman og Stigler var ikke bare dominerende figurer indenfor økonomividenskaben i denne periode, men også anerkendte debattører og ofte anvendte i den politiske beslutningsproces. Økonomen Gary Becker og juristen Richard Posner er både repræsentanter for efterkrigstidens neoliberalisme og de to primære aktører, der fører artiklen videre til et nutidigt perspektiv.

Artiklens hovedargument angående ændringerne i de neoliberale miljøer i efterkrigstiden lyder som følger: De tidlige neoliberale så økonomisk ulighed som et socialt og politisk problem, der kunne udgøre en trussel imod demokratiets frihedsrettigheder, samfundets sammenhængskraft og dermed selve grundlaget for det liberale samfund. På denne baggrund foreslog de tidlige neoliberale forskellige tiltag til at imødekomme og mindske det stigende ulighedsproblem. De senere neoliberale forbandt aldrig økonomisk ulighed med potentielt negative politiske og sociale konsekvenser, men opfattede i stedet ulighed som en dyd i sig selv, der var knyttet til liberale forestillinger om forskellighed og fremskridt. Heraf følger, at de sene neoliberale så ulighed som et fænomen, der skulle hyldes, repræsenteres og måles som et tegn på det frie samfund og det velfungerende marked. Dette perspektiv på ulighed præger fortsat de neoliberale diskurser den dag i dag.

TIDLIG NEOLIBERALISME

For de tidlige neoliberale var frihed den centrale og altoverskyggende værdi. For Chicago-økonomen Henry Simons – og andre ligesindede – havde lighed imidlertid en "næsten tilsvarende plads" i den liberale orden (Simons, 1948, s. 2). Simons

skrev i 1934 pamfletten *A Positive Program for Laissez Faire: Some Proposals for a Liberal Economic Policy*, som opnåede stor anerkendelse indenfor neolibérale kredse i mellemkrigstiden (Shaviro, 2013). I skriftet tog Simons afstand til den udelukkende negative rolle, som staten blev tildelt i den klassiske laissez-faire doktrin, og tilskrev denne en række positive funktioner i det liberale samfund. Simons opfattede lighed og ulighed som begreber, der var relateret til magtforhold og således også definerende for muligheden for frihed eller risikoen for trældom. Lige muligheder for alle var ifølge Simons derfor ”et ideal, som frie samfund konstant skal forfølge, også på bekostning af andre mål” (Simons, 1948, s. 6). Staten kunne ikke bare se til, mens fattigdom og ulighed dominerede; den skulle i stedet intervenere med henblik på at sikre alles lige muligheder og demokratiske frihedsrettigheder.

Kritikken af laissez-faire og idéen om statens positive funktioner er også at finde i den amerikanske journalist Walter Lippmans bog *The Good Society* fra 1937, der, som blev anledningen til Colloque Walter Lippmann.

I *The Good Society* argumenterede Lippmann for, at laissez-faire i løbet af 1800-tallet havde været ”den nødvendige destruktive doktrin for en revolutionær bevægelse” (Lippmann, 1938, s. 185). Lippmann kritiserede dog også laissez-faire for dens doktrinære syn på markedet som ”en naturlig gudsgiven orden” og dermed for dens ideologiske stagnation, der, ifølge Lippmann, i sidste ende havde ledt til, at laissez-faire var begyndt at forsvare status quo og dermed blevet et utidssvarende og ulige økonomisk, juridisk og politisk system (Lippmann, 1938, s. 191-192). For at komme dette forsvar til livs skelnede Lippmann mellem ”kunstige” og ”naturlige” uligheder og fastlagde, at det i det frie samfund var nødvendigt aktivt at reducere ”de udefrakommende uligheder skabt af forfordeling og privilegier,” således at kun de naturlige uligheder bestod (Lippmann, 1938, s. 358).

Tidlige neoliberale som Lippmann og Simons anså ikke mennesker som naturligt lige og opfattede ikke komplet lighed som et samfundsmål. Samtidig anså de ikke samtidens store uligheder som et resultat af menneskers naturlige uligheder, men som produktet af et ulige og skævvredent system. I denne kontekst levede det liberale samfund ifølge dem således ikke længere op til dets løfte om basale frihedsrettigheder og lige muligheder for alle. For at opfylde disse idealer var det angiveligt vigtigt aktivt at investere i de svagest stillede muligheder. Denne accept af det sociale spørgsmål og statens positive funktioner ledte hos Simons, Lippmann og andre tidlige neoliberale til en revurdering af laissez-faire-liberalismens

frihedsidealer. Disse neoliberale anså ikke kun frihed som mangel på indblanding i den individuelle sfære, men også som det enkelte individs reelle muligheder for at udnytte sit potentiale. I de tidlige neoliberales optik var de frihedsrettigheder og den formelle lighed, som udgør grundlaget for det demokratiske samfund, således ligegyldige, hvis ikke de aktivt blev faciliteret og opfyldt som reelle muligheder i det levede samfund. Fx skrev Simons: ”Frihed uden magt har, ligesom magt uden frihed, hverken substans eller mening” (Simons, 1948, s. 6). Koblingen mellem frihed og magt illustrerer den neoliberale revurdering af laissez-faire-liberalismens frihedsideal, som førte til en accept af statslig intervention i den sociale sfære, bl.a. med henblik på at mindske ulighed.

Helt konkret var løsningen på ulighedsproblemet for de tidlige neoliberale todelt og lå i naturlig forlængelse af deres generelle vision for en ny liberal samfundsorden. For det første skulle staten aktivt investere i de svagest stilledes vilkår gennem omfordeling og sociale programmer. For det andet skulle reformer af markedet og en direkte statslig facilitering af konkurrencen på markedet nedbryde de privilegier, som blokerede for alles lige adgang til markedet – og dermed også bidrage til at mindske uligheden på markedet.

MARKEDSKRÆFTER OG STATSLIG OMFORDELING

For de tidlige neoliberale var det centralt at bevare de basale processer i den frie markedsøkonomi og først at påføre fordelingspolitikker, efter disse processer havde fundet sted. Dette betød også, at de tidlige neoliberale ikke mente, at staten skulle blande sig i spørgsmål omkring priser og lønninger, da dette var en essentiel del af markedets prismekanisme og den frie konkurrence (Simons, 1948, s. 49-50). På dette område adskiller den tidlige neoliberalisme sig altså fra både socialliberale og socialistiske diskurser. Dens repræsentanter skelnede generelt mellem aktivt lighedsskabende indgreb, som gennemføres politisk og udføres af staten, og den naturligt forekommende lighedsskabelse, som en frisættelse af markedskræfterne ville medføre. F.eks. anså Lippmann de sociale og økonomiske uligheder i sin samtid som et produkt af, at den sociale orden ikke havde fulgt med den økonomiske og teknologiske udvikling, fordi staten og de magtfulde eliter holdt økonomien tilbage, så deres privilegier ikke blev truet (Lippmann, 1938, s. 231-232). I denne optik ville en frisættelse af markedet derfor både medvirke til at nedbryde nogle af

de privilegier og uligheder, som havde fået lov til at herske på markedet, og skabe mere velstand til gavn for hele samfundet.

I forlængelse heraf så de tidlige neolibérale den frie konkurrence som et centralt element i den demokratiske magtspredning og decentralisering – og derfor også som en lighedsskabende mekanisme. Lighed kunne dermed skabes, faciliteres og fordres af det frie marked, men det krævede politisk handling og fastsættelsen af et rammeværk omkring markedet. Kampen mod monopoler og ulige konkurrence havde derfor ”som dets overordnede formål at opretholde de lige muligheder, som handelsøkonomien forudsætter, og som et højt niveau af arbejdsdeling kræver” (Lippmann, 1938, s. 236-237). Det gode samfund og den mest retfærdige fordeling af velstand var for de tidlige neolibérale markedsbaseret, men den frie konkurrence og handel på markedet skulle kontrolleres af staten for at sikre, at alle havde de samme muligheder på markedet. I forlængelse heraf var de tidlige neolibérale enige om, at for meget økonomisk ulighed var et reelt problem. Simons noterede, at en vis grad af ulighed kunne være nødvendig som en motiverende faktor, men også at ulighed ”burde anerkendes som et onde og kun tolereres, såfremt hensigtsmæssigheden dermed er tydelig” (Simons, 1948, s. 52). Samtidig med at de tidlige neolibérale anså den mest effektive og retfærdige fordeling som værende markedsbaseret, anbefalede de som akut middel statslig omfordeling som nødvendig for at mindske ulighed.

I sit meget populære kampskrift, *The Road to Serfdom* (1944), konkluderede Friedrich von Hayek således også, at den frie konkurrence ikke var ”uforenelig med et ekstensivt system af sociale ydelser” (Hayek, 1944/2014, s. 87; Jackson, 2011). For Lippmann var der ligeledes intet i den kapitalistiske markedsøkonomi, der påbød samfundet at være ligeglad med kapitalismens menneskelige omkostninger – og således intet grundlag for ikke at fordele velstand gennem progressiv skat for økonomisk at ”sikre og beskytte de enkelte individer” (Lippmann, 1938, s. 223). Simons mente sågar, at ulighedsproblemet relativt let ville kunne håndteres via progressiv beskatning af indkomst og arv (Simons, 1948, s. 148).

De lighedsskabende indgreb havde ikke blot til hensigt at udligne indkomst og formue på basis af statslig omfordeling, men sigtede imod en direkte facilitering af alles lige muligheder. Som tidligere vist hang dette sammen med et ønske om investering i menneskelig kapacitet: ”De riges skattebyrde” skulle derfor ikke bruges på simpel fattighjælp, ”men på reformer af de vilkår, som skabte de fattige” (Lippmann,

1938, s. 227). Udligningen af ulighed handlede for de tidlige neoliberale således ikke om ”udjævning af indkomster, men om udjævning af kapacitet, kapital, og magtbesiddelse” (Simons, 1948, s. 6).

Udligningen af ulighed skulle altså så vidt muligt hvile på en styrkelse af de svagestes stilling i samfundet og ikke bare på simpel omfordeling af velstand. For Simons var den ultimative løsning på ulighedsproblemet en ”progressiv udligning af individuelle eller familiebaserede bidrag til den sociale indkomst, ikke øget ulighed mellem bidrag og modtagelse” (Simons, 1948, s. 6). Det gode samfund var således ikke et samfund, hvor lighed realiseredes ”fra oven, eller ved fjern autoritet” (Simons, 1948, s. 7). Fremskridt i det gode samfund betød ifølge ham bestandigt voksende menneskelig kapacitet for ansvarlig frihed – en kapacitet, som Simons forstod som magt (Simons, 1948, s. 7).

I denne optik er ulighedsproblemet individualiseret, og det centrale mål er derfor en selvstændiggørelse og forbedring af det enkelte individs kapacitet for ansvarlig frihed. I realiteten strider dette endelige mål imod Simons’ egen anbefaling af progressiv skat. De tidlige neoliberales kritiske diagnose af datidens samfund understreger dog, at de ikke anså de rette strukturelle forudsætninger som værende til stede for, at en individualiseret og mellemmenneskelig lighed og retfærdighed kunne eksistere, hvorfor det var nødvendigt at *skabe* disse rammer. Simons’ anbefaling af bl.a. progressiv skat kan således ses som et pragmatisk og nødvendigt instrument på vejen mod et mere frit og lige samfund.

Problematiseringen af ulighed var for de tidlige neoliberale også mere politisk end økonomisk motiveret og således relateret til de ulige magtforhold, der angiveligt fulgte med den økonomiske ulighed (Simons, 1948, s. 51). De tidlige neoliberale anså således ikke økonomisk ulighed som et onde i sig selv. Det blev det kun, fordi den økonomiske ulighed angiveligt havde en tendens til at manifestere sig politisk og socialt. Derfor kunne udjævningen af økonomisk ulighed heller ikke håndteres udelukkende igennem økonomisk omfordeling, da ulighedsproblemet hovedsageligt var politisk og socialt, og derfor også indeholdte en trussel imod de fundamentale frihedsrettigheder og alles lige muligheder. Omfordelingen skulle derfor rettes mod en forbedring af de udsattes sociale og politiske position i samfundet.

På baggrund af deres kritiske analyse af samtidens samfund og deres delvist positive forståelse af frihed var de tidlige neoliberale derfor villige til at gå på kompromis med den individuelle frihed på områder, hvor det kunne tænkes at gavne

det fælles gode, og hvor den enkeltes frihed underminerede selvsamme frihed hos andre individer. I forlængelse af dette fulgte også en revurdering af den private ejendomsret, så den tjente sociale mål og interesser og ikke kun det enkelte individ. Lippmann argumenterede for, at ”enhver mands rettigheder på jorden forenes med andre mænds lige rettigheder, ikke kun de levendes, men også de endnu ufødte generationers” (Lippmann, 1938, s. 276). Den private ejendomsret kan derfor aldrig være så absolut, at den skader andre mennesker eller underminerer deres frihed. Lippmann betragtede i den forbindelse ejendomsejere ”ikke som suveræner, men som lejere,” og ejendomsretten var derfor aldrig så absolut, at ejendomsejere kunne ”monopolisere jorden og ressourcerne således, at andre mænd kun kan overleve ved at betale den pris, som ejendomsejerne kræver” (Lippmann, 1938, s. 276).

Lippmann og de andre neolibérale anså altså den individuelle frihed og de individuelle rettigheder som bundet af hensynet til sociale interesser – og ikke som absolutte værdier af nærmest metafysisk karakter. Hayek understregede i forlængelse heraf, at denne udligning af muligheder i hans optik skulle foregå indenfor den frie organisation, som kendetegner et markedssystem, men at der også var ”en stærk sag for at reducere den ulighed i muligheder,” der opstod i et system med den private ejendomsret (Hayek, 1944/2014, s. 134). Den negative frihed, som ligger til grund for den klassiske liberalismes individuelle frihed, blev altså afvist til dels på baggrund af hensynet til fællesskabets interesser. Denne afvisning følger en opfattelse af, at alle rettigheder kun eksisterer på grundlag af menneskeskabte love, og at disse rettigheder derfor hviler på statens opretholdelse af dem (Lippmann, 1938, s. 189-190). Rettighederne og staten kan derfor aldrig adskilles, men der kan opbygges juridiske rammer for, hvordan disse rettigheder formes. Derfor lå det også indenfor statens og det politiske systems beføjelser at skabe rammer for at sikre, at den enkeltes individuelle frihed ikke gik på kompromis med andres ditto. Det enkelte individs frihed indebærer med andre ord et sæt af rettigheder inklusive et element af ansvar, og dermed en pligt til at varetage og respektere andres lige muligheder og frihed (Simons, 1948, s. 6-7). Af hensyn til fællesskabet og fordringen om alle lige muligheder kunne statslig omfordeling og sociale programmer altså udgøre en etisk og moralsk forsvarlig intervention i den individuelle frihed. Det er samtidig tydeligt, at det fællesskab, som de tidlige neolibérale forestillede sig, var udgjort af frie og autonome individer, og ikke af store og konkurrerende samfundsgrupper, og at lighed og retfærdighed derfor i sidste instans forvaltedes bedst og mest moralsk

korrekt i almenmenneskelige relationer – bl.a. kendetegnet ved markedets frie og spontane organisation – og ikke gennem staten. Statens rolle i det sociale spørgsmål kan derfor sammenlignes med den rolle, som de tidlige neoliberale forestillede sig, den skulle have på det økonomiske område, nemlig som rammesætter og facilitator af den frie organisation og det naturligt retfærdige og lige samfund. Som det vil vise sig i det følgende, ændrede mange af disse overbevisninger sig hos de sene neoliberale, som ikke anerkendte økonomisk ulighed som et onde, men i stedet opfattede det som et mål for det progressive og mangfoldige markedssamfund.

SEN NEOLIBERALISME

Den gradvise accept af statslig intervention og regulering i økonomien, som fandt sted i mellemkrigstiden, og som bl.a. blev manifesteret med New Deal, blev i mange henseender fortsat og intensiveret efter Anden Verdenskrig (Matusow, 1984/2009). Under indflydelse af keynesianismen udviklede den politiske økonomi i USA sig til et vidtrækkende lovgivningsmæssigt rammeværk af statslige kommissioner og agenturer, som havde til formål at kontrollere markedet og dets forskellige aktører.

Historikeren Eduardo Canedo argumenterer for, at den politiske økonomi i USA i denne periode kan betegnes som ”korporativ kapitalisme”; defineret som en ”institutionel struktur, der forbinder stat og samfund” bygget på ”en tro på, at samfundet var udgjort af større funktionelle grupper (særligt industrivirksomheder og deres arbejdere), hvis særskilte interesser kunne balanceres gennem forhandling, hvor de føderale instanser tjente som de primære mæglere” (Canedo, 2008, s. 71).

Den sociale og økonomiske ustabilitet, som opstod under Den Store Depression i 1930’erne, blev efter Anden Verdenskrig af mange opfattet som værende løst af New Deal-politikker, og statslig intervention og regulering havde derfor bred opbakning i stort set alle samfundssfærer umiddelbart (Canedo, 2008; Matusow, 1984/2009). Inddæmningen af den industrielle kapitalisme gennem vidtrækkende regulative rammeværk og statslede kompromisser mellem magtfulde samfundsgrupper bidrog til en stigende følelse af social, økonomisk og politisk fællesskab – en følelse, som blev yderligere forstærket i konteksten af Den Kolde Krig og som konsekvens af det enorme økonomiske boom, som USA var vidne til i efterkrigstiden (Canedo, 2008, s. 71).

På trods af disse udviklinger advokerede fremtrædende socialliberale intellektu-

elle stadig for øget statslig intervention, hvilket bl.a. ses i økonomen John Kenneth Galbraiths *The Affluent Society* (1958). Her argumenterede Galbraith for, at den private vækst skete på bekostning af den offentlige og sociale velstand, og for at staten derfor skulle påtage sig en større rolle i den sociale sfære gennem investeringer i vidtrækkende offentlige programmer og ydelser (Galbraith, 1958).

Kritikken af markedet og økonomisk ulighed forstummede imidlertid gradvist og havde ikke den samme radikale karakter, som den havde haft i mellemkrigstiden. Selvsamme Galbraith havde seks år tidligere beskrevet, hvordan de socialliberale ikke længere behøvede at frygte den industrielle kapitalisme og de store firmaer, da staten – med keynesianske midler – kunne forhindre nye kriser, samtidig med at store fagforeninger ville modvirke firmaernes økonomiske magt (Galbraith, 1952, s. 111). Galbraith mente desuden, at ulighed som konsekvens af den øgede produktion og vækst ikke længere var et afgørende økonomisk og socialt problem, og at den ulighed, der stadig bestod, ville blive løst gennem øget vækst og produktion (Galbraith, 1958, s. 66-99).

Den progressive kritik af det økonomiske system og den sociale orden, som kendetegnede mellemkrigstidens USA, mistede på mange måder sin brod i efterkrigstiden og tog form som en ”liberal konsensus” mellem private og offentlige interesser og kræfter. Det økonomiske boom og den Kolde Krig fordrede status quo og politisk og økonomisk enhed mellem de forskellige samfundsgrupper, og disse faktorer medvirkede til, at spørgsmål som fx økonomisk ulighed og klassekamp trådte i baggrunden (Matusow, 2009, s. 6).²

Den ”liberale konsensus” og den brede opbakning til statslig regulering og intervention var dog ikke uden modstandere. Chicago-økonomen Milton Friedman, som havde været med i Mont Pèlerin Society (MPS) siden det stiftende møde i 1947, begyndte i 1950'erne at kritisere keynesianismen og statslig intervention, og i slutningen af 1960'erne blev han med sin frimarkedsretorik en af de mest indflydelsesrige intellektuelle i den amerikanske offentlighed (Burgin, 2015; Matusow, 1984/2009, s. 162).

Friedman repræsenterer på mange måder det skifte, som skete både internt i Chicago-skolen efter Anden Verdenskrig og mere bredt inden for neoliberalismen i samme periode, og han var stærkt medvirkende til at ”genoprette det frie markeds intellektuelle troværdighed” (Canedo, 2008, s. 100; se også Burgin, 2012). Ligesom åndsfællen Friedrich von Hayek var Friedman imod omfattende statslig interven-

tion i økonomien, da han mente, at den hæmmede den individuelle frihed og den økonomiske vækst. Modsat den daværende overbevisning blandt amerikanske økonomer og politikere argumenterede Friedman i 1960'erne for, at økonomisk ustabilitet blev skabt af unødigt statslig indblanding og ikke af markeds kræfter, og at staten derfor gjorde bedst i at blande sig uden om markeds mekanismerne på de fleste områder (Burgin, 2012; Matusow, 1984/2009, s. 162).

Friedmans ven og kollega i Chicago, George Stigler, spillede også en vigtig rolle i denne nye legitimering af det frie marked. Stigler var ikke ligesom Friedman en fremtrædende figur i den offentlige debat eller det politiske liv, men gennem sit akademiske arbejde og kontakter til industrien blev han central i den dereguleringsbevægelse, som fra 1970'erne var med til at forme den offentlige og politiske debat omkring statslig regulering i USA (Canedo, 2008, s. 98-134).

Sammen med Friedman anklagede Stigler den "liberale konsensus," keynesianismen og den statslige regulering for at tilgodese magtfulde private interesser og samfundsgrupper i stedet for det brede samfund og den enkelte forbruger (Canedo, 2008, s. 98-158). For Stigler karakteriserede forbindelserne mellem private og offentlige interesser selve demokratiets og den politiske proces' udformning. Han mente, at det repræsentative demokrati altid ville være tilbøjeligt til at tilgodese store og identificerbare behov på bekostning af mindre og mindre synlige behov, og at den politiske proces og handling var styret af personlige forhold og den enkelte politikers sentimentalitet og fordomme (Canedo, 2008, s. 126-127).

I sin kritik af den politiske økonomi, som New Deal-kompromiserne ifølge ham havde skabt, argumenterede Stigler for, at en mere decentraliseret økonomisk orden koordineret af konkurrenceprægede markeder ville skabe en mere produktiv og retfærdig økonomi, og at "den offentlige interesse udelukkende kunne sikres gennem markeds kræfternes disciplin samt indførelsen af opdelte, private egeninteresser" (Canedo, 2008, s. 39).

Over de næste årtier vandt disse argumenter mere og mere indflydelse, og politiske ledere fra både det Demokratiske Parti og det Republikanske Parti skrev deregulering ind i deres økonomiske politik (Canedo, 2008, s. 46-47). De sene neoliberale brugte den økonomiske og politiske usikkerhed, som var frembragt af keynesianismens krise i løbet af 1970'erne, til at promovere deres idéer, principper og økonomiske teorier som et reelt alternativ, der kunne informere statens økonomiske politik (Davies, 2014, s. 149). I det følgende skal vi se, hvordan disse idéer – der i det følgende årti kom til

at dominere og informere den statslige politik – indebar et nyt neoliberalt syn på ulighed.

FRIHED OG LIGHED – MODSTRIDENDE VÆRDIER

Ved en konference i 1981, hvor flere ledende neoliberale repræsentanter for Chicago-skolen var til stede – heriblandt Friedman, Stigler, Gary Becker og Richard Posner – blev der lagt afstand til Henry Simons, som ellers tidligere havde nydt stor opbakning hos både Friedman og Stigler (Van Horn & Mirowski, 2009; Van Horn, 2009). Friedman sagde bl.a. om Simons' *A Positive Program for Laissez-Faire*, ”Tænk sig, at jeg på det tidspunkt betragtede den som stærkt orienteret mod det frie marked!” (Kitch, 1983, s. 178). Denne afstandstagen til Simons var symptomatisk for, hvordan de senere neoliberale forholdte sig til ulighedsspørgsmålet.

Hvor de tidlige neoliberale så lighed som et nødvendigt udgangspunkt for eksistensen af frihed i det moderne samfund, vendte Friedman i *Capitalism & Freedom* (1962) tingene på hovedet. For Friedman var ulighed en garant for både politisk og individuel frihed, samtidig med at den udgjorde et nødvendigt led i kapitalismens dynamiske og progressive samfundsorganisation. Ulighed fremstilles således hos Friedman som en dyd i det konkurrenceprægede markedssamfund og indtager flere vigtige roller i hans frimarkedsretorik, heriblandt:

(1) Som mekanisme i decentraliseringen af politisk magt, da ulighed skaber særligt velstående personer – eller ”velgørere”, som Friedman kalder dem – der kan ”finansiere udspredelsen af upopulære eller blot nye idéer” (Friedman, 1962, s. 168) – en funktion som ligeledes er med til at fremme almen frihed.

(2) Som mekanisme i decentralisering og innovation på markedet, igen ved at skabe ”velgørere,” der kan ”finansiere eksperimentering og udvikling af nye produkter” (Friedman, 1962, s. 168).

(3) Og som mekanisme i en upersonlig og tvangsfri omfordeling af velstand – en mekanisme, som Friedman betegner som et ”særligt aspekt ved markedets generelle rolle i skabelsen af samarbejde og koordinering uden brug af tvang” (Friedman, 1962, s. 168).

Opsummeret fungerer ulighed for Friedman som en frigørende mekanisme i både den politiske og økonomiske sfære og knyttes til liberale kardinaldyder som decentralisering, innovation, fremskridt og upersonlig omfordeling af velstand.

Friedman ser med andre ord ulighed som et centralt karakteristika ved et frit og dynamisk samfund, hvilket hænger sammen med et – i forhold til de tidlige neoliberale – forandret syn på frihed.

Som vist tidligere forenede de tidlige neoliberale et positivt og negativt frihedsbegreb. Særligt i forhold til spørgsmål om ulighed er det tydeligt, at de ikke kun opfattede frihed i negativ forstand. For de sene neoliberale blev frihed derimod udelukkende forstået negativt. Den aktive investering i individets kapaciteter – som de tidlige neoliberale så som en positiv rolle for staten – blev umuliggjort ved dette negative syn på frihed, da en sådan investering markerer en intervention i den individuelle frihed og derfor en negation af det negative frihedsideal. De sene neoliberale vendte således tilbage til det frihedsideal, som kendetegnede laissez-faire-doktrinen, nemlig frihed fra intervention og indblanding i det individuelle liv. For Friedman kunne progressiv beskatning og omfordeling derfor umuligt forsvares, da dette i hans øjne udgjorde et ”klart tilfælde af, hvordan tvang anvendes til at tage fra nogen for at give til andre og dermed i direkte konflikt med den individuelle frihed” (Friedman, 1962, s. 174). Han underlagde således muligheden for aktivt at forbedre individets muligheder igennem kollektivt besluttede politikker den enkeltes ret til at udfolde sin frihed uden nogen form for undertrykkelse eller restriktioner. Frihed og lighed var altså ikke gensidigt meningsskabende, men modstridende begreber for de sene neoliberale. Markedets magi var angiveligt, at det sikrede øget velstand til alle samtidig med at uligheden kunne stige. Ulighed er derfor i denne forstand ligegyldigt. I forbindelse med konkurrencemekanismen er ulighed dog af afgørende betydning, da lighed og ulighed danner hele fundamentet for konkurrencens legitimitet og funktionalitet.

ULIGHED SOM VÆRDI: KONKURRENCEMEKANISMEN

De sene neoliberale anså ikke blot lighed og frihed som essentielt uforenelige værdier, men gjorde også ulighed til en værdi i sig selv. For de sene neoliberale skulle ulighed med William Davies’ ord aktivt ”genereres, repræsenteres, testes, hyldes og håndhæves som et tegn på et dynamisk og frit samfund” (Davies, 2007, s. 37).

Konkurrencebegrebet indeholder per definition elementer af både lighed og ulighed; den a priori lighed, der giver konkurrencen legitimitet, og den a posteriori ulighed, der driver konkurrencens funktionalitet. Som tidligere vist, var det første

element centralt for de tidlige neoliberale, da markedet ellers ville miste sin legitimitet og i sidste ende også sin funktion som decentraliserende og demokratisk mekanisme (det illustreres bedst ved de tidlige neoliberales frygt for monopoler af enhver slags).

Derimod var konkurrencens ulige resultat mere central for de sene neoliberale. For Friedman var denne ulighed nødvendig ”for at skabe *lige behandling* eller med andre ord for at tilfredsstille individers præferencer” (Friedman, 1962, s. 162, kursiv tilføjet). Ulighed ses her som et produkt af menneskers naturlige uligheder og af deres forskellige behov og ønsker. Hos Friedman fungerer markedet og konkurrencemekanismen med andre ord som en lighedsskabende mekanisme, på baggrund af dens funktion som den blinde dommer, der upersonligt allokerer velstand efter behov og efter evne og flid. Fokus rykkes derfor fra ”lige muligheder”, som noget der skal fordres af staten og fællesskabet, til den ”lige behandling”, som kendetegner markedet og konkurrencemekanismen. Markedet illustreres derfor bedst ved reference til et lotteri. Og for at lotteriet kan fungere, må præmierne ikke omfordeles, da det svarer til at annullere hele lotteriet:

Det kan illustreres simplest med reference til et lotteri. Forestil dig en gruppe af individer, der som udgangspunkt har lige evner, og som alle frivilligt enes om at deltage i et lotteri med meget ulige præmier. Den resulterende ulighed i indkomst er selvfølgelig nødvendig for at tillade de pågældende individer at udnytte deres indledende lighed bedst muligt. En omfordeling af indkomsten efter at lotteriet har fundet sted, er det samme som at forbyde deltagerne muligheden for at deltage i lotteriet. (Friedman, 1962, s. 162)

Lotteriallegorien understøtter, at Friedman anskuede markedsprocesserne som et enkeltstående foretagende fastlåst i tid og rum, hvor der derfor ikke tages hensyn til de forskelle i omstændigheder og forudsætninger, som forskellige individer måtte have for at deltage i ”lotteriet”. Hermed løsrives ulighed fra dens reelle levede konsekvenser og udspilles i en forestillet verden. De tidlige neoliberales pragmatisme og erkendelse af, at økonomisk ulighed ikke kun havde relevans i den økonomiske sfære, men også på den politiske og sociale, videreføres altså ikke af de senere neoliberale. For dem forudsætter konkurrence ulighed, og konkurrence skaber effektivitet, produktivitet, vækst og derfor i sidste ende velstand, hvormed ulighed ikke bare bliver et ligegyldigt mål, men en nødvendig forudsætning for hele det frie markeds

funktion.

De sene neoliberale anskuer desuden konkurrence som en grundpræmis for al menneskelig eksistens. Ifølge dem er markedet og konkurrencen den mekanisme, der bedst varetager denne grundlæggende ulighed i forudsætninger og præferencer. Markedet er i kraft af dets upersonlige og 'blinde' karakter, der uden at diskriminere kan rumme forskellige individers præferencer – og dermed kun skaber den ulighed, der i forvejen eksisterede naturligt – den mest retfærdige organisator af samfundet, hvorimod staten fordrer uniformitet og diskrimination (Friedman, 1962, s. 4). Ulighed bliver i denne forstand et symbol på menneskelig diversitet og lighed sidestilles med uniformitet og stagnation. Det følgende afsnit viser, hvordan markedet som led i denne proces bliver præsenteret som det sande udtryk for demokratiet.

MARKEDETS DEMOKRATI

De sene neoliberale kritiserede den uniformitet, som det politiske system og politisk beslutningstagning kræver, og hyldede i stedet markedet som "et system af proportional repræsentation" (Friedman, 1962, s. 15). Deres udgangspunkt er, at den uniformitet, som politisk handling kræver, gør graden af repræsentativitet mindre ved politisk handling end på markedet. Friedman mente ikke, at politisk handling afspejler den diversitet og variation, som kendetegner det almindelige liv og individuel handlen, og politisk handling vil derfor aldrig være en sand repræsentation af det virkelige liv (Friedman, 1962, s. 4).

George Stigler delte denne holdning. På linje med Friedman mente han ikke, at staten eller den politiske proces kan rumme den mangfoldighed af præferencer og forskelligheder som samfundets enkelte individer rummer. Stigler kritiserede statsregulering og politisk handling generelt, da disse angiveligt ikke rummer mulighed for fleksibilitet eller forskellighed i deres udførelse, fordi fleksibilitet aldrig ville kunne adskilles fra favoritisme og forskellighed aldrig fra inkonsekvens (Stigler, 1975, s. 36). Politisk handling indeholder således en universalitet i sin udbredelse og vil derfor i denne optik behandle ulige mennesker lige. For både Stigler og Friedman udgør dette essentielt en negation af frihed og karakteriserer dermed ulige behandling. Ulighed forstås i denne forstand som lige behandling af ulige individer. På denne baggrund delegitimerer de sene neoliberale sociale programmer og stats-

lig intervention og regulering. Friedman erkendte, at man igennem politisk indført uniformitet i boliger, ernæring og beklædning kunne hæve manges levestandard, men påpegede samtidig at man i processen ville ”udskifte fremskridt med stagnation... [og] uniform middelmådighed med de variationer, der er nødvendige for de eksperimenter, som kan bringe morgendagens efternøler over dagens gennemsnit” (Friedman, 1962, s. 4).

Disse ræsonnementer betyder ikke, at de sene neoliberale ikke bekymrede sig om fattigdom. Men de mente, at dette fænomen bedst kan løses gennem vækst på markedet – altså gennem en generel stigning i levestandarden og samfundets velstand. Friedman gik desuden ind for en form for borgerløn (et forslag, som også anbefales af Hayek), hvor alle er garanteret en minimumsindkomst (Friedman, 1962, s. 192-193). Men dette er rettet imod fattigdom og ikke imod ulighed. Formålet var ikke at fordele velstand eller investere i udsattes kapacitet for at sikre deres frihedsrettigheder, men blot at sikre udsatte og fattige minimumsstandarder. Det er selvfølgelig umuligt at adskille disse sfærer fuldstændigt, men det er tydeligt, at de sene neoliberale ikke er bekymret for ulighed, men fattigdom. Dette understøttes også af Chicago-økonomen Gary Becker, som i 2011 udtalte, at fattigdom er et problem, mens ulighed ikke er (Becker, 2011). Det skyldes ifølge Becker, at økonomisk ulighed ikke indeholder de politiske og sociale problemer, som de tidlige neoliberale identificerede med fænomenet. Ulighed er derfor ikke et anliggende for staten, men for det dynamiske marked og konkurrencemekanismen.

Den sene neoliberale kritik af statslig regulering og sociale programmer rummer et normativt element, som bl.a. er defineret af det ulighedssyn, som de sene neoliberale repræsenterer. I deres optik søger statslig og politisk handling at skære alle over en kam og fordrer dermed uniformitet, stagnation og universalitet samtidig med at det mindsker den personlige frihed og det individuelle valg. Deres afvisning af sociale reformer og statslig intervention og regulering er dog også ledsaget af et mere økonomisk og teknisk argumentationsniveau, som er informeret af et særligt syn på økonomisk teori og på menneskets natur.

NYTTEVÆRDI OG EFFEKTIVITET: HOMO OECOMICUS OG ØKONOMIVIDENSKABELIG IMPERIALISME

Den tekniske kritik af statslig intervention i markedet og af omfordelingspolitikker hviler bl.a. på en særlig definition af økonomi, som i 1932 blev fremsat af den

engelske økonom Lionel Robbins, som også var med til at stifte den neoliberale organisation Mont Pèlerin Society (Backhouse & Medema 2009). Robbins definerede økonomi som ”videnskaben der studerer menneskelig adfærd som et forhold mellem mål og knappe midler med alternative anvendelser” (Robbins, 1932, s. 15). Denne definition indebærer en klar skelnen mellem mål og midler og gør det klart, at den økonomiske videnskab kun behandler midler. Det betyder, at etiske og moralske vurderinger ikke har nogen plads indenfor økonomisk videnskab. Økonomer skal kun forholde sig til nytteværdi og maksimering af velstand.

Fra 1950'erne opnåede Robbins-definitionen større og større udbredelse i økonomividenskaben, også blandt økonomerne i Chicago-skolen. Robbins' definition er bl.a. central for Stiglers analyser af statslig regulering og udgør det tekniske fundament for hans afvisning af statslig regulering: ”Dette er min fundamentale tese: Vi ved ikke, hvordan man opnår et givent mål. Vi kender ikke forholdet mellem de offentlige politikker, vi indfører og de effekter, som disse politikker var indrettede til at opnå... Vi kan stige på en bus ved navn Økonomisk Reform, men vi ved ikke, hvor den fører os hen” (Stigler, 1975, s. 24).

Ved at fokusere på midler frem for mål er det ifølge Stigler ikke længere muligt for den økonomiske videnskab at inkludere normative og sociale aspekter. Derfor ligger et aspekt som ulighed udenfor den økonomisk-teoretiske ramme. Dette forhold er med til at forklare, at ulighedsdiskursen redefineres og minimeres hos en stor del af de sene neoliberale. Et andet element ved den økonomiske teori, som er at finde i ulighedsdiskursen, er dens menneske- og politiksyn. Stigler kalder den politiske proces og politisk beslutningstagen for ”tarvelig, filtreret eller støjende” (Stigler, 1975, s. 126). Dette skyldes, at individer i Stiglers optik stemmer ud fra personlige beregninger af omkostninger og afkast, og at den enkelte vælgers præferencer altid bliver udtrykt upræcist og misledende, idet politisk information ofte er spredt og uklar (Stigler, 1975, s. 125).

Økonomen Gary Becker arbejdede indenfor den samme økonomiske ramme og med det samme menneskesyn som Stigler, men udvidede analyserammen. Becker har siden 1950'erne arbejdet med at anvende økonomiske modeller og teorier på områder, der traditionelt havde hørt under sociologien og antropologien, og han var derfor et perfekt match for den økonomividenskabelige imperialisme, som havde kendetegnet den såkaldte Chicago-skole fra begyndelsen, og som intensiveredes i løbet af 1970'erne og 1980'erne (Davies, 2014; Van Horn & Nik-Khah, 2012). I sin

berømte artikel "A Theory of Competition Among Pressure Groups For Political Influence" fra 1983 argumenterer Becker for, at politisk handling og statslig regulering skal anses som et produkt af konkurrence mellem forskellige interessegrupper (Becker, 1983).³

Ligesom Stigler opfattede Becker individet som nyttemaksimerende og egeninteresset. Derfor repræsenterer politisk beslutningstagen ifølge ham sjældent altruistiske værdier, men i stedet oftest velplacerede interessegruppers umiddelbare behov. Beckers markedsbaserede analyser af den politiske beslutningstagen var med til at demontere den udbredte opfattelse om eksistensen af offentlige interesser og det fælles gode. Indenfor denne teori eksisterer der kun private og individuelle interesser, og derfor bliver det umuligt at forestille sig retfærdige politiske kompromiser, altruistiske politiske tiltag eller effektive, fair og repræsentative politiske processer. Denne økonomisk-teoretiske ramme delegitimerer altså selve grundlaget for politisk handling på baggrund af normative vurderinger, samtidig med at teoriens menneskesyn nærmest umuliggør muligheden for at opnå repræsentativt politisk konsensus. Markedet bliver derfor den eneste arena, hvorpå frihed og lighed kan skabes, repræsenteres og måles. Og på markedet måles der netop ikke på baggrund af sådanne etiske vurderinger, men på den effektivitet og velstand, der genereres, og dermed bliver eksterne og normative mål som ulighed ligegyldige. Disse nye perspektiver på økonomisk teori, på forholdet mellem stat og marked og på statslig regulering, vandt, som tidligere nævnt, frem i 1970'erne og intensiveredes yderligere i årtierne efter.

NUTIDIGE PERSPEKTIVER - ULIGHEDSDISKURSER EFTER KRISEN I 2007-2008

Det økonomiske boom fra slutningen af Anden Verdenskrig blev i starten af 1970'erne afløst af en periode med mindre vækst og mere økonomisk ustabilitet. Flere økonomer og historikere mener, at denne periode endnu ikke er afsluttet, og at den amerikanske økonomi siden 1970'erne har gennemgået en vedvarende økonomisk nedtur karakteriseret ved lavere vækst, faldende profit og nedadgående lønninger (Brenner, 1998/2007; Bowles et al., 1990). Argumentet lyder, at øget global konkurrence førte til vedvarende krige mellem arbejdskraft og kapital, som i løbet af 1980'erne ledte til en kraftig svækkelse af fagforeningernes position i forhold til de store virksomheder. Resultatet i en amerikansk sammenhæng var et mere

gennemgående brud med New Deal-kompromisernes politiske økonomi og den ”liberale konsensus.”

Murens fald i 1989 og Sovjetunions kollaps i 1991 var karakteriseret af yderligere global frihandel og konkurrence, som igen ledte til mere pres på den indenlandske økonomi og arbejdskraft, samtidig med at det betød et afgørende brud med de kollektivistiske ideologiers og planlægningsøkonomiens forklaringskraft og legitimitet. Perioden er desuden kendetegnet ved stigende deregulering og privatisering af økonomien, særligt symboliseret ved Ronald Reagans præsidentperiode i 1980’erne, men allerede påbegyndt under Jimmy Carter i slutningen af 1970’erne (Stedman Jones, 2012). Det er samtidig inden for denne periode, at Thomas Piketty identificerer en markant stigning i uligheden, særligt i USA (Piketty, 2014). Da den finansielle krise sendte chokbølger igennem den globale økonomi i 2007-2008, forventede de fleste, at den værste krise siden den Store Depression ville medføre alvorlige revisioner i den politiske økonomi – og måske også til en intern ransagelse blandt de neoliberale økonomer og tænkere. Højst overraskende har dette tilsyneladende ikke været tilfældet (Davies, 2014; Mirowski, 2013). At krisen ikke førte til seriøse interne revurderinger blandt de sene neoliberale ses blandt andet i Gary Beckers og Richard Posners analyser på The Becker-Posner Blog, hvor de i 2011 postede en række indlæg omkring ulighed, fattigdom og økonomisk vækst. Selvom Richard Posner – som en neoliberal undtagelse – i *A Failure of Capitalism* (2009) kritiserer kapitalismen og laissez-faire for at være roden til krisen, ændrede den neoliberale ulighedsdiskurs sig bemærkelsesværdigt lidt fra Friedman og Stigler i 1960’erne til Becker og Posner i 2010’erne.

Gary Becker skrev i et indlæg fra 2011 med titlen ”Good and Bad Inequality,” at god ulighed er den ulighed, som skaber incitamenter for at forbedre sig selv og sin levestandard. I et samfund med for megen lighed i indkomst og status vil der ifølge Becker ikke eksistere tilstrækkelig motivation til at skabe nye innovationer og dermed generere ny vækst til gavn for alle. Dårlig ulighed er derimod den ulighed, der ”reducerer effektivitet, produktivitet og nytte” (Becker, 2011).

Ulighedsdiskursen er her igen indhyllet i et økonomisk og nyttebaseret narrativ og indeholder ikke de samme politiske, sociale og demokratiske elementer, som kendetegnede de tidlige neoliberales ulighedsdiskurs. Ulighed er ikke dårligt, fordi det potentielt underminerer centrale frihedsrettigheder og skævvrider det demokratiske system, men fordi det potentielt underminerer økonomisk effektivitet og

vækst.

Den manglende bekymring over den økonomiske uligheds politiske og sociale konsekvenser ses også hos Richard Posner. Han anerkender, at der eksisterer en lille fraktion af enormt rige mennesker i USA, og en stor del meget fattige mennesker, men påpeger, at dette ikke er et problem, da de riges penge ”enten anvendes på forbrug eller investeringer, og ligegyldigt hvordan er det økonomisk produktivt” (Posner, 2011). Posner pointe er udpenslet i følgende citat omhandlende kampagnebidrag i de amerikanske valgkampe:

De rige påvirker valgene gennem deres kampagnebidrag, men de ville have den samme indflydelse med meget færre penge, da det ikke er det absolutte niveau af en rig persons kampagnebidrag, der påvirker valgene, men det relative niveau fra andre rige personer, som støtter konkurrerende kandidater. (Posner, 2011)

Posner taler sig her ind i en aktuel debat om ulighed i USA, der beskæftiger sig med ulighedens relation til den demokratiske og politiske proces. Det er en debat, der – som vi har set – har forandret sig på afgørende punkter siden 1930’erne. Det gælder i hvert fald de neolibérale bidrag til debatten.

Den Store Depression var i 1930’erne med til at forme og definere de politiske synspunkter og ideologier, som forsøgte at formulere svar på krisen, herunder også neoliberalismen. Krisen blotlagde ifølge de neolibérale laissez-faire-liberalismens manglende evne til at adressere det sociale spørgsmål og derfor også dens manglende evne til at tage hånd om periodens fattigdom og ulighed. Samtidig vandt de socialistiske og totalitaristiske bevægelser frem med en progressiv social agenda og en stadigt større og mere altomfattende stat. Disse udviklinger bidrog til, at de tidlige neolibérale anså det som nødvendigt at acceptere statens rolle i det sociale og dermed også af statslig intervention i områder af økonomien – bl.a. med henblik på at mindske fattigdom og ulighed.

Den finansielle krise i 2007-2008 havde ikke den samme effekt på de sene neolibérale, hvilket illustreres i ovenstående citater af Becker og Posner. Sociologen William Davies spørger i *The Limits of Neoliberalism*, hvordan dette kunne lade sig gøre. Kriser former sig ifølge Davies som perioder af usikkerhed og tvivl, hvor en generelt accepteret virkelighed suspenderes i korte perioder for at genopstå gennem genetableringen af bredere principper, evalueringer og kritik. Disse brud kræver

evaluering og ”dom” for, at konsensus kan genetableres og kapitalistiske kriser ”løses når nye økonomiske teorier, principper og tests opnår enighed” (Davies, 2014, s. 149).

Da keynesianismens krise brød ud i 1970’erne, stod neoliberale økonomer og ideologer klar med nye teorier, principper og evalueringer, som blev yderligere legitimeret, da Murens og Sovjetunionens fald i slutningen af 1980’erne og starten af 1990’erne delegitimerede de socialistiske og planøkonomiske alternativets forklaringskraft. Det er dog værd at bemærke, at der reelt ikke stod profilerede alternativer klar, da finanskrisen brød ud i 2007. Friedmans berømte citat fra forordet i 1982-udgaven til *Capitalism & Freedom* understreger dette:

Kun en krise – virkelig eller opfattet – producerer reel forandring. Når en sådan krise opstår, er de handlinger, der tages afhængige af de omkringliggende idéer. Dette, mener jeg, er vores grundlæggende rolle: At udvikle alternativer til eksisterende politikker, at holde dem i live og tilgængelige, indtil det politisk umulige bliver det politisk uundgåelige. (Friedman, 1982/1962, s. ix)

Hvornår det politisk umulige bliver det politisk uundgåelige er uvist. Indtil videre er der dog endnu ikke opnået politisk eller økonomisk konsensus omkring nye teorier, principper eller idéer, selvom vi flere steder ser ulighedstematikken indtage den politiske dagsorden. Indtil da vil idéen om ’ulighed for alle’ være det dominerende paradigme i den vestlige verden.

NOTER

- 1 Jeg vil gerne takke temareaktørerne for mange nyttige kommentarer til denne artikel.
- 2 Dette er bl.a. synligt i John F. Kennedys og Lyndon B. Johnsons ”War on Poverty”, hvor man for så vidt muligt undgik at gøre kampen mod fattigdom til et spørgsmål om ulighed, bl.a. gennem indførelsen af en statisk fattigdomsgrænse (Matusow, 2009, s. 217-275).
- 3 Steven G. Medema argumenterer for, at det var Stigler, der var influeret af Beckers økonomiske imperialisme og ”rational choice” (Medema, 2013).

LITTERATUR

- Backhouse, R. E. & Medema, S. G. (2009). Defining Economics: The Long Road to Acceptance of the Robbins Definition. *Economica*, 76, 805-820.
- Becker, G. (1983). A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence. *The Quarterly Journal of Economics*, 98, 371-400.
- Becker, G. (2011). Bad and Good Inequality. *The Becker-Posner Blog*. <http://www.becker-posner-blog.com/2011/01/bad-and-good-inequality-becker.html> (hentet 14. April 2016).
- Bowles, S., Gordon, D. M. & Weisskopf, T. E. (1990). *After the Waste Land: A Democratic Economics for the Year 2000*. London & New York: Routledge.
- Brenner, R. (2006). *The Economics of Global Turbulence: The Advanced Capitalist Economies from Long Boom to Long Downturn, 1945-2005*. London & New York: Verso Books.
- Burgin, A. (2012). *The Great Persuasion: Reinventing Free Markets since the Depression*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Canedo, E. F. (2008). The Rise of the Deregulation Movement in Modern America, 1957-1980. Ph.d.-afhandling. Columbia University.
- Davies, W. (2014). *The Limits of Neoliberalism: Authority, Sovereignty and the Logic of Competition*. Thousand Oaks, Cal.: SAGE Publications.
- Denord, F. (2009). French Neoliberalism and Its Divisions: From the Colloque Walter Lippmann to the Fifth Republic. I Mirowski, P. & Plehwe, D. (Red.), *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective* (s. 45-68). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Friedman, M. (1982/1962). *Capitalism & Freedom*. Chicago, Il.: The University of Chicago Press.
- Galbraith, J. K. (1952). *American Capitalism: The Concept of Countervailing Power*. Boston, Mass.: Houghton Mifflin.
- Galbraith, J. K. (1958). *The Affluent Society*. Boston, Mass.: Houghton Mifflin.
- Hayek, F. (1944/2014). *The Road to Serfdom*. Chicago, Il.: The University of Chicago Press.
- Jackson, B. (2010). At the Origins of Neo-Liberalism: The Free Economy and the Strong State, 1930-1947. *The Historical Journal*, 53, 129-151.
- Kitch, E. W. (1983): The Fire of Truth: A Remembrance of Law and Economics at Chicago, 1932-1970. *Journal of Law & Economics*, 26, 163-234.
- Lippmann, W. (1937). *An Inquiry into the Principles of the Good Society*. New York City, NY.: Little, Brown and Company.
- Matusow, A. J. (1984/2009). *The Unravelling of America: A History of Liberalism in the 1960s*. Athens, Georg.: The University of Georgia Press.

- Mirowski, P. (2013). *Never Let a Serious Crisis Go to Waste: How Neoliberalism Survived the Financial Meltdown*. London & New York: Verso Books.
- Mirowski, P. & Plehwe, D. (Red.). (2009). *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Nik-Khah, E. & Van Horn, R. (2012). Inland Empire: Economics Imperialism as an Imperative of Chicago Neoliberalism. *Journal of Economic Methodology*, 19, 259-282.
- Olsen, N. (2013). The Mont Pèlerin Society: Neo-liberalismens fødsel og mutationer, 1930-2000. *Kritik* 206, 2-16.
- Peck, J. (2008). Remaking laissez-faire. *Progress in Human Geography* 32, 3-43.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Posner, R. (2011). Inequality in Income and Wealth. *The Becker-Posner Blog*. <http://www.becker-posner-blog.com/2011/01/inequality-in-income-and-wealthposner.html>.
- Posner, R. (2009). *A Failure of Capitalism: The Crisis of '08 and the Descent into Depression*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Robbins, L. (1932). *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*. London: Macmillan.
- Shaviro, D. (2013). The Forgotten Henry Simons. *Florida State University Law Review*, 41, s. 1-38.
- Simons, H. (1948). *Economic Policy for a Free Society*. Chicago, Il.: The University of Chicago Press.
- Stedman Jones, D. (2012). *Master of the Universe: Hayek, Friedman, and the Birth of Neoliberal Politics*. Princeton, NJ.: Princeton University Press.
- Stedman Jones, D. (2015). Why Equality Matters. *Renewal* 23, 46-70.
- Stigler, G. (1975). *Citizen and the State: Essays on Regulation*. Chicago, Il.: The University of Chicago Press.
- Van Horn, R. & Mirowski, P. (2009). The Rise of the Chicago School of Economics and the Birth of Neoliberalism. I P. Mirowski & D. Plehwe (Red.), *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective* (s. 139-181). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Van Horn, R. (2009). Reinventing Monopoly and the Role of Corporations: The Roots of Chicago Law and Economics. I P. Mirowski & D. Plehwe (Red.), *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective* (s. 204-238). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Wade, R. (2013): How High Inequality Plus Neoliberal Governance Weakens Democracy. *Challenge* 56 (6), 5-37.